

PASNIEDZĒJA LOMAS METAFORU ANALĪZE MAZĀK IZPLATĪTO EIROPAS VALODU PROGRAMMĀS ĶĪNĀ

Metaphor Analysis of Teachers' Roles in the Less Commonly Taught European Languages Programs in China

Yan Lu

Beijing Foreign Studies University, China

Ilze Kangro

University of Latvia, Latvia

Abstract. *Teachers' individual understanding of the roles in their own profession influences the construction of teacher-student and other work relationships. It is also an important indicator for language program managers to perceive the teaching and learning process. Metaphor analysis is an effective method to raise awareness and reflection of professional roles among teachers. This study employs the open-ended questionnaire to investigate the professional roles of the teachers in the Less Commonly Taught European Languages (LCTELs) programs in China. The framework provided by De Guerrero and Villamil's research is adapted to design and conduct the questionnaire. The elicited metaphors are collected, categorized and analysed, to answer the research questions: (1) How do the participants metaphorically conceptualize themselves as a LCTELs teacher? (2) Is their perception of roles consistent with the results generated in the previous researches about EFL/ESL practice? (3) Are teachers' actual and expected professional roles identical? The final 38 collected metaphors were classified into 9 categories. The results either proved the metaphors of some traditional teaching roles in the previous researches, or presented the new ones which rooted in the unique practice of the LCTELs programs.*

Keywords: *educational management, LCTELs, metaphor analysis, teachers' role.*

Ievads

Introduction

Tas, kā pasniedzēji uztver sevi, strādājot profesijā, ietekmē gan to, kā tiek organizēts mācību process un kādas ir attiecības ar studentiem, gan arī darba attiecības kopumā. Valodu programmu vadītājiem un pasniedzējiem ir svarīgi zināt un izvērtēt tos indikatorus, kas raksturo un ietekmē mācīšanas un mācīšanās vidi, lai veicinātu labāku savstarpēju saprašanos un efektīvāku sadarbību. Lai pētītu svešvalodu pasniedzēju pieņemtās profesionālās lomas, metaforu analīze ir efektīva metode, jo metaforiski izteicieni vienlaikus reprezentē kognitīvus un

sociālkultūras faktoros (Cameron, 1999, p. 12). Ar metaforu palīdzību pasniedzēji var pastāstīt par to, kā jūtas un ko domā par esošo situāciju, raksturot sevi un savu darbu ar kodolīgu un daudznozīmīgu tekstu vai pat vienu vārdu. Ietverot savu personību un profesionālo realizāciju metaforās, pasniedzēji tiek iedrošināti runāt par savām sajūtām, pārdzīvojumiem un pieredzi, tādējādi atklājot personības identitāti, kas tieši ietekmē mācīšanu.

Šajā pētījumā, izmantojot atvērto aptauju, tiek noskaidrots tas, kā jūtas mazāk izplatīto Eiropas valodu pasniedzēji Ķīnā. Par mazāk izplatītām Eiropas valodām Ķīnā tiek dēvētas Eiropas tautu valodas, izņemot angļu, franču, vācu, krievu un spāņu valodu (Dong, 2016). Ķīnas izglītības stratēģijas specifika nosaka valodu pasniegšanas stilu – mazāk izplatīto Eiropas valodu programmām ir īpaša vieta valodu apgūvē. Salīdzinot ar izplatītākajām Eiropas valodām, īpaši angļu valodu, mazāk izplatīto Eiropas valodu programmu vadīšana un valodu mācīšanas pieredze ir atšķirīga.

Pirmkārt, tā kā valoda nav plaši izplatīta, tad to apgūst mazāk studentu un ar viņiem strādā mazāk pasniedzēju. Parasti katrā programmā strādā no viena līdz pieciem vietējiem ķīniešu pasniedzējiem un viens ārvalstu vieslektors, kurš ir dzimtās valodas runātājs. Katrā kursā ir 10 līdz 24 studenti (tas atkarīgs no konkrētas programmas). Parasti uzņemšana studiju programmā notiek katru otro vai ceturto gadu.

Otrkārt, dažas no mazāk izplatīto Eiropas valodu programmām ir sākušas darbu nesen, tāpēc pasniedzējiem un programmu vadītājiem trūkst pieredzes un mācību procesā izmantotie mācību līdzekļi vēl nav pietiekami izstrādāti.

Treškārt, mazāk izplatīto Eiropas valodu programmām nav izstrādāta sava vadības un mācīšanas teorija, parasti kā metodiskais un metodoloģiskais pamats tiek izmantots angļu valodas programmas modelis. Taču ierobežotie mācību resursi un pietiekami labi sagatavotu speciālistu trūkums apgrūtina šīs programmas izpildi. Ir grūti atbilst sabiedrības gaidām un tam standarta līmenim, kas tiek izvirzīts augstākajai izglītībai, ņemot vērā globalizācijas noteiktās internacionalizācijas un standartizācijas prasības, kas ietekmē arī mazāk izplatīto Eiropas valodu programmu saturu un struktūru. Līdz ar to mazāk izplatīto valodu programmu pasniedzējiem nākas strādāt vairāk, veidojot mācību līdzekļus, meklējot atbilstošas mācību metodes, tādēļ arī viņi ir pakļauti lielākam izdegšanas riskam nekā lielāko valodu programmu pasniedzēji.

Pētījumam tika izvēlēta Pekinas Svešvalodu universitāte, kas ir vienīgā augstākās izglītības iestāde Ķīnā, kura piedāvā studentiem iespēju mācīties visās mazāk izplatīto Eiropas valodu programmās. Pētījumā, vācot datus, tika izmantots pētnieku Maria C. M. De Guerrero un Olga S. Villamil izstrādātais aptaujas modelis (De Guerrero & Villamil, 2000), kas tika adaptēts, lai tas atbilstu pētāmajai situācijai. Aptaujā piedalījās 38 no 52 Pekinas Svešvalodu universitātes mazāk izplatīto Eiropas valodu programmas pasniedzējiem, aptauja tika veikta

2019. gada martā. Aptaujā minētās metaforas ir apkopotas, klasificētas, tās tika analizētas un sistematizētas, lai atbildētu uz pētījuma jautājumiem: (1) Kā, izmantojot metaforas, aptaujas dalībnieki raksturo sevi kā profesionāli? (2) Vai aptaujā iegūtie rezultāti ir salīdzināmi ar angļu valodas kā otrās valodas vai svešvalodas pasniedzēju aptaujas rezultātiem? (3) Vai pasniedzēju izvēlētās metaforas atbilst viņu pašu vēlamajām metaforām?

Literatūras apskats

Literature review

20. gadsimta 80. gados metaforu analīze tika plaši izmantota kognitīvajā lingvistikā, tiek analizētas ne tikai tradicionālās, bet arī konceptuālās metaforas, kas atklāj to, kā cilvēki jūtas noteiktā situācijā. Konceptuālās metaforas tiek analizētas, pamatojoties uz līdzībām, ko valodu lietotāji uztver kā divus jēdzienus saplūsmi: metaforu nozīme tiek pārnesta no avota jēdziena uz mērķa jēdzienu (Lakoff & Johnson, 1980; Herron, 1982). Metafora atklāj ne tikai to, ko valodas lietotājs saka, bet arī to, kā viņš domā. Metafora iekļauj sevī un parāda aktuālas idejas un attieksmi, turklāt tā tiek pausta netieši (Lakoff & Johnson, 1980; Lakoff, 1993; De Guerrero & Villamil, 2000; Wan, Low, & Li, 2011; Fabian, 2013).

Metafora ir efektīvs līdzeklis, lai atklātu to, kā realizējas konkrētās personības izziņas, arī pašizziņas spējas. Pētījumā liela uzmanība tiek pievērsta metaforām, ar kuru palīdzību pasniedzēji runā par sevi, par to, kā notiek viņu profesionālā reprezentācija (Munby, 1986). Pēdējos gados daudzi pētnieki ir izmantojuši metaforu analīzi, lai izvērtētu esošo situāciju un tad mainītu to. Metaforu izvērtējums ļauj programmas vadītājiem izdarīt secinājumus un plānot savu darbu tā, lai stiprinātu valodu pasniedzēju ticību sev, ļautu pasniedzējiem apzināties, ka viņiem ir svarīga nozīme mācīšanas praksē. Izmantojot empīriskus datus, pētījumos tiek analizētas tās metaforas, ko piedāvā svešvalodu pasniedzēji vai studenti no dažādiem reģioniem (De Guerrero & Villamil, 2000, 2002; Liu, 2010; Wan, Low, & Li, 2011; Lin, Shein, & Yang, 2012; Zhang, 2016; Asmali & Celik, 2017). Tiek piedāvāti dažādi moteļi, lai aprakstītu svešvalodu pasniedzēju reprezentāciju: tiek ņemti vērā gan pasniedzēju, gan studentu skatpunkti. Metaforas tiek sistematizētas, izmantojot noteiktas kategorijas, lai tādējādi veidotu sistēmisku metaforu satura analīzi. Tika piedāvāts metaforu sistematizācijas modelis (De Guerrero & Villamil, 2000), kurš joprojām tiek izmantots un pielāgots daudzos citos pētījumos. Maria C. M. De Guerrero un Olga S. Villamil pētījumā izmanto aptauju, kura iekļāva piecus atvērtos jautājumus. Respondenti bija 22 angļu valodas pasniedzēji no Puertoriko. Viņi tika aicināti veidot metaforu sistēmu, kas raksturotu viņu profesionālo identitāti, bija jāpabeidz izteikums “Angļu valodas pasniedzējs ir kā...”. Dalībniekiem tika lūgts paskaidrot to, kādi elementi veido viņu izvēlēto metaforu no dažādiem aspektiem,

piemēram, valodas apguvēji, mācīšana, mācīšanās, skolas vide, valoda un kultūra. 28 metaforas, kas tika iegūtas pētījuma laikā, tika apvienotas deviņās kategorijās: kooperatīva vadītājs, zināšanu piedāvātājs, izaicinātājs/ pārmaiņu aģents, audzinātājs, jaunradītājs, līdzekļu piedāvātājs, mākslinieks, labotājs un vingrošanas instruktors. Pētījuma laikā tika izdarīts svarīgs secinājums: joprojām daudzi pasniedzēji turpina identificēt sevi ar tradicionālām lomām. Lai identificētu svešvalodu pasniedzēju pieņemtās lomas, pamatojoties uz šo pētījumu, vairākas aptaujas tika izveidotas Ķīnā un Turcijā. Vēlāk veiktajos pētījumos aptauja tika pilnveidota: piedāvātās kategorijas tika piemērotas atbilstoši mācīšanas videi.

Metodoloģija *Methodology*

Lai iegūtu pētījumam nepieciešamos datus, tika izmantota atvērtā aptauja. Tā kā aptaujas dalībnieki (pētījuma mērķgrupa) ir ķīnieši, tad aptauja tika izveidota ķīniešu valodā. Vēsturiski Ķīnas kultūrā metaforām ir ļoti liela nozīme, tās tiek izmantotas, lai raksturotu neviennozīmīgu situāciju, tādēļ arī šajā pētījumā tiek lūgts pasniedzējus izmantot tieši metaforas. Intervija tika izmantota kā papildus līdzeklis gadījumos, ja atbildes, kas tika sniegtas aptaujas anketās, radīja neskaidrības. Pamatojoties uz Maria C. M. De Guerrero un Olga S. Villamil izstrādāto modeli, jautājumi tika veidoti tā, lai piemērotu tos mazāk izplatīto Eiropas valodu programmu pasniedzēju pieredzei. Aptaujā tika iekļauti četri jautājumi: A. Pabeidz metaforisko izteicienu: Es kā mazāk izplatīto Eiropas valodu pasniedzējs esmu kā... B. Paskaidro savā metaforā šādus elementus: pasniedzējs, valodu apguvējs, mācīšana, mācīšanās un mērķa valoda. C. Kā tava metafora ir saistīta ar ikdienas mācību darbu? D. Vai tava metafora atbilst vēlamajai metaforai? Ja nē, tad kāda ir, tavuprāt, vēlamā metafora? Aptaujas sākumā respondentiem tika piedāvāts īss paskaidrojums par to, kas ir metafora, katram dalībniekam bija skaidra pētījumā izmantotā metode. Četru dažādu programmu pasniedzēji piedalījās aptaujas aprobācijā. Jautājumi un aptaujas komentāri tika uzlaboti, balstoties uz viņu ieteikumiem: tie tika padarīti saprotamāki, skaidrāki.

Aptauja tika veikta 2019. gada martā, tajā piedalījās tika piedāvāts 52 pasniedzējiem no 24 mazāk izplatīto Eiropas valodu programmām. Piedalīšanās bija brīvprātīga. Tika saņemta 41 atbilde. Tostarp trīs pasniedzēji puda viedokli, ka nespēj raksturot savu lomu, izvēloties vai izveidojot piemērotu metaforu. 38 pasniedzēji no 22 programmām piedāvāja 38 metaforas. Aptaujas dalībnieku vispārīgs raksturojums (izmantojot šādus parametrus: dzimums, vecums, izglītība un darba stāžs) tika apkopots 1. tabulā.

1. tabula. *Informācija par aptaujas dalībniekiem*
 Table 1 *Basic information of the participants*

	Kategorija	Skaitis	Procents
Dzimums	Vīrietis	8	21.1%
	Sieviete	30	78.9%
Vecums	<35	19	50%
	35-45	14	36.8%
	>45	5	13.2%
Izglītība	Bakalaura grāds	1	2.6%
	Maģistra grāds	22	57.9%
	Doktora grāds	15	39.6%
Mācīšanas laiks	1-5	10	26.3%
	6-10	8	21.1%
	10-15	5	13.2%
	>15	15	39.6%

n=38

Pētījuma rezultāti *Research results*

Pētījuma laikā pasniedzēji sevi raksturoja, izmantojot 38 metaforas, tās tika sadalītas deviņās konceptuālās kategorijās (kooperatīva vadītājs, zināšanu piedāvātājs, audzinātājs, izaicinātājs/ pārmaiņu aģents, jaunradītājs, motivētājs, daudzu uzdevumu izpildītājs un pasīvais vērotājs). Definējot metaforu kategorijas, tika ņemts vērā tas, kāds metaforas aspekts ir izcelts, veidojot tās interpretāciju 2. jautājumā, kā arī tas, kāda ir šīs metaforas tradicionālā nozīme Ķīnas kultūrā. Sešas kategorijas atbilst Maria C. M. De Guerrero un Olga S. Villamil pētījumā piedāvātajām, trīs kategorijas tika formulētas, balstoties uz aptaujas rezultātiem. Jaunievietās kategorijas ir: motivētājs, daudzu uzdevumu izpildītājs un pasīvais vērotājs. Metaforu sistematizācijas rezultāti ir apkopoti 2. tabulā.

Pētījuma rezultāti rāda, ka tieši kategorija “kooperatīva vadītājs” ir saistāma ar vislielāko piedāvāto metaforu skaitu. Šajā kategorijā pasniedzējs it kā ieņem vadītāja amatu, tiesa, viņš nav absolūta autoritāte, kas liek studentiem tikai paklausīt bez ierunām un sekot viņam. Pasniedzējs vada studentus, sniedz ieteikumus, dod padomus tad, kad studenti saskaras ar grūtībām, tieši pasniedzējs parāda labāko veidu, kā studentiem sasniegt savu mērķi.

Situācijā, kad tiek izmantota metafora “redaktors”, studenti tiek pielīdzināti aktīviem lasītājiem. Tieši viņi izvēlas tekstus, kurus viņi vēlas lasīt. Šajā gadījumā pasniedzēja darbs ir meklēt lietderīgus, interesantus, saturiskus, jēgpilnus tekstus, piedāvāt tos studentiem, lai tie varētu apgūt atbilstošas prasmes un zināšanas. Par lietderīgiem tekstiem tiek uzskatīti tie, kas ir gan interesanti studentiem, gan raksturo tās valsts, kuras valoda tiek apgūta, kultūru.

2.tabula. Metaforu klasifikācija: pasniedzēju lomas mazāk izplatīto Eiropas valodu programmās

Table 2 Classification of the metaphors: teachers' roles in the Less Commonly Taught European Languages programs

Loma	Metaforu skaits	Procents	Piemēri
kooperatīva vadītājs	8	21.1%	redaktors, navigators, cāļa zupa dvēselei, ielu apgaismojums (gaisma), gids, rīta zvaigzne, vecākā māsa, sociālais darbinieks
zināšanu piedāvātājs	7	18.4%	lukturis, sūklis, barotājs, govys, lampa, ielu apgaismojums, pārdevējs
audzinātājs	5	13.2%	dārznieks (3), koks, bite
izaicinātājs/ pārmaiņu aģents	5	13.2%	kāpnes (2), tiltu būvētājs, tilts, skrūve
jaunradītājs	1	2.6%	Rubika kuba spēlētājs
mākslinieks	2	5.3%	pavārs, bārmenis
motivētājs	1	2.6%	peldoša pīle
daudzu uzdevumu izpildītājs	4	10.5%	Panaceja (3), astoņkājis
pasīvais vērotājs	5	13.2%	ugunsdzēsējs, ūdens, aizņemta un trokšņaina bite (2), muša

n=38

Metafora “ielu apgaismojums” tiek interpretēta kopā ar “gaismu dienā”. Studenti var patstāvīgi mācīties “dienā”, pieņemot savu mācīšanās stilu un izmantot viņuprāt piemērotākās metodes. Tomēr, kad iestājas “tumsa”, talkā nāk pasniedzējs, kas uzņemas “ielu apgaismojuma” lomu, pasniedzējs sniedz gaismu, lai parādītu ceļu, kā tikt galā ar grūtībām.

Septiņas metaforas ir saistāmas ar kategoriju “zināšanu piedāvātājs”. Pasniedzējs tiek uzskatīts par zināšanu avotu, kurš pastāvīgi nodod zināšanas studentiem. Metafora “ielu apgaismojums” šajā kategorijā tika skaidrota citādi nekā pirmajā kategorijā, uzsverot to, ka pasniedzējs rada un sniedz “gaismu” studentiem, kuri vēlas gūt zināšanas. Šī loma ir līdzīga “lukturim” un “lampai”. Metafora “sūklis” reprezentē to, ka pasniedzējam ir jāuzsūc tik daudz “ūdens” (zināšanas), cik vien ir iespējams, un “jādzirda” studenti ar savām zināšanām.

Kategorijā “audzinātājs”, kurš baro, ietekmē un rosina studentu mācīties, ir piecas atbildes, trīs metaforas. Tostarp metaforas “dārznieks” un “bite”, kas ir bieži vērojamas arī citos pētījumos. Tiek izmantota tradicionāla metafora “koks”, taču tā tiek interpretēta citādi nekā Maria C. M. De Guerrero un Olga S. Villamil pētījumā, kur tiek izmantota metafora “ābele pilna ar āboliem”. Tā ir saistīta ar kategoriju “zināšanu piedāvātājs”, jo pasniedzējs ir kā ābele, zināšanas – āboli, studenti gūst zināšanas no pasniedzēja. Pekinas Svešvalodu universitātē veiktajā

pētījumā, ņemot vērā dalībnieka skaidrojumu, metaforas interpretācija liek secināt, ka augļi ir studenti, nevis zināšanas. Pasniedzējs absorbē enerģiju no zemes vai gaisa un veicina studentu izaugsmi un attīstību.

Kategorija “izaicinātājs / pārmaiņu aģents” reprezentē uzskatu, ka pasniedzējs vieno studentus, sniedzot tiem jaunas zināšanas, atbalsta studentus, rada situāciju, kurā studenti nonāk jaunā telpā un atklāj nezināmo. Salīdzinot ar angļu valodas programmu, mazāk izplatīto Eiropas valodu programmās studentiem nav daudz iepriekšēju zināšanu par apgūstamajām valodām un valstu, kurā tiek izmantotas šīs valodas, kultūru. Pieci dalībnieki pauž viedokli, ka mācīšanas procesā viņu uzdevumi ir atklāt “jaunu zemi”, radīt izaicinājumus, pārmaiņas un pēc tam izveidot “kāpnes” vai uzcelt “tiltu”, lai piedāvātu studentiem iespēju apgūt jauno, nezināmo. Metafora “skrūve” arī tiek interpretēta līdzīgi. Pasniedzējs strādā kā skrūve, kura soli pa solim savieno studentu iepriekšējo un jauno pieredzi, lai studenti apgūtu jaunas zināšanas un augtu jaunajā situācijā.

Kategorijās “jaunradītājs” un “mākslinieks” tiek minēts maz piemēru (attiecīgi viens un divi). Metafora “Rubika kuba spēlētājs” tiek izmantota vienu reizi, taču tā tiek interpretēta radoši. Šī metafora tiek paskaidrota šādi: vispirms katrs darbs pasniedzējam ir kā sajaukts Rubika kubs. Spēlētājs spēlē, un kubam katrā pusē vienādu krāsu ir arvien vairāk. Salikts Rubika kubs ir, protams, vislabākais rezultāts, bet tas nav vienīgais iespējamais, un tas neizdodas vienmēr. Dažādas spēlēšanas metodes rada dažādus rezultātus dažādos laikposmos. Lai sasniegtu labāko rezultātu arvien ātrāk, pasniedzējam jāizpēta jaunās metodes, kas der tieši konkrētai situācijai. Šajā procesā katrs pasniedzējs ir jaunradītājs.

Metafora “pavārs” un “bārmenis” saista mācīšanu ar virtuves mākslu. Pasniedzējs gatavo “ēdienu” vai “kokteili”, pasniedz to studentiem, dod iespēju to pagaršot. Pamatojoties uz studentu atsauksmēm, viņš uzlabo “recepti”, lai piedāvātais kļūtu arvien piemērotāks studentiem.

Pārējie 10 piemēri ir reti vērojami, un tos ir grūti sistematizēt, izmantojot esošās kategorijas, tāpēc tika ieviestas trīs jaunas. Kategorijā “motivētājs” ir tikai viens piemērs “peldoša pīle”. Kad pīle peld (mācīšana), viņa ar pleznām atgrūžas no ūdens (studentiem). Ja studenti netiek motivēti mācīties, mācīšana nenotiek.

Kategorijas “daudzu uzdevumu izpildītājs” un “pasīvais vērotājs” tieši atspoguļo mazāk izplatīto Eiropas valodu programmu realitāti. Lai gan programmas ir mazas un tajās strādā mazāk pasniedzēju, prasības, kas tiek izvirzītas šīm programmām nav zemākas kā citām, lielajām programmām, īpaši augstākās izglītības internacionalizācijas un standartizācijas kontekstā. Augsti kvalificēts mazāk izplatīto Eiropas valodas programmu pasniedzējs ir ne tikai valodas pasniedzējs, bet arī programmas administrators, starptautiskās apmaiņas programmas koordinators, mācību līdzekļu izstrādātājs, pētnieks. Pasniedzējam nākas būt arī studentu audzinātājam un padomdevējam tad, kad viņi saskaras ar

problēmām vai nonāk sarežģītās situācijās. Tādēļ trīs respondenti raksta, ka viņiem vienlaikus ir jāpilda daudzi uzdevumi, jārisina dažādas problēmas un jāveido komunikācija ar daudzām mācību procesā iekļautām personām. Viņi ir kā Panaceja, kas palīdz un dziedina visas slimības. Viens dalībnieks saka, ka jūtas kā astoņkājis, jo viņš izmanto “astoņas rokas”, lai izpildītu visus uzdevumus. Daudzie uzdevumi un smagā darba slodze rada pesimistisku pasniedzēja tēla interpretāciju. Metafora “ugunsdzēsējs” norāda uz vienu no pasniedzēja profesijas skumjākajiem aspektiem: kad “ugunsgrēks” (problēma vai steidzams uzdevums) rodas, pasniedzējam nav izvēles, ir jāsteidzas un jādzēš ugunsgrēks, jāatrisina problēma. Viņiem jāievēro noteikumi un jāpilda prasības, kuras nereti tiek izvirzītas, pamatojoties uz lielāku valodu programmu pieredzi. “Bite” ķīniešu kultūrā tiek saistīta ar darba tikumu, čaklumu, taču aptaujā divi dalībnieki ar biti saista īpašības vārdus “aizņemta” un “trokšņaina”. Viņuprāt, lai gan viņi strādā cītīgi, bet tāpat kā bite lido pa noteiktu ceļu, arī viņu ikdienas darbs ir saistīts ar noteiktu rutīnu. Darbs nav radošs, viņiem nav pietiekami daudz laika izdomāt efektīvāku pasniegšanas metodiku. Metaforas “ūdens” un “muša” ir divi piemēri, kas raksturo pasniedzēju pesimistisku savas sociālās lomas redzējumu. Pasniedzējs, kas izveidojis metaforu “ūdens”, saka, ka liela izdegšanas iespēja liek dzīvot dzīvi, kā dzert ūdeni bez krāsas un garšas. Pasniedzējs neslēpj, ka lielais darba apjoms, daudzie uzdevumi ir radījuši pārslodzi un viņam ir zudusi interese par darbu. Līdzīgi arī pasniedzējs, kas izveidojis metaforu “muša”, pauž viedokli, ka viņš ir apmulsis no tā, ka darbā valda stress, nav kārtības, viņam ir sajūta, ka viņš kā muša katru dienu lidotu bez mērķa, nezinot, kā sakārtot situāciju un realizēties profesijā.

Diskusija *Discussion*

Maria C. M. De Guerrero un Olga S. Villamil diskusijā metaforu kategorijas “kooperatīva vadītājs”, “zināšanu piedāvātājs”, “audzinātājs” un “izaicinātājs/pārmaiņu aģents” dēvē par tradicionāliem izteiksmes līdzekļiem un apgalvo, ka pasniedzēji turpina uztvert sevi, identificējoties ar virkni tradicionālu lomu. Šis apgalvojums tiek apliecināts arī citos pētījumos (Liu, 2010; Lin, Shein, & Yang, 2012; Asmali & Celik, 2017), par to nākas pārliicināties arī šajā pētījumā. Lai gan pēdējos gados pasniedzēju un studentu attiecības ir mainījušās, pasniedzēji vēl joprojām izmanto tradicionālās metaforas, raksturojot to, kā uztver savu lomu. Pārmaiņas izglītības sistēmā, reformas maina to, kā pasniedzēji jūtas, kā interpretē mācīšanas situāciju, taču ir jāņem vērā tas, ka metaforās tiek iekļautas ne tikai subjektīvas sajūtas, bet arī pasaules uztvere, ko nosaka ilgstoša kultūras pieredze. Metaforas atspoguļo arī pasniedzēju ierastās lomas pasniegšanā, piemēram, pasniedzējs kā studentu zināšanu avots.

Turklāt tradicionālās metaforās arī tiek iekļauta jauna nozīme, kas raksturo šī brīža aktuālo situāciju izglītībā: dalībnieki uzsver to, ka studenti ir personības, ka veidojas mijiedarbība starp pasniedzējiem un studentiem. Dažas metaforas, piemēram, redaktors, gids un pārdēvējs, parāda to, ka pasniedzējam jāmaina savas darba metodes, balstoties uz studentu atsauksmēm. 15 no visiem aptaujas respondentiem apgalvo, ka viņu izvēlēta un ideālā metafora, kas aprakstītu vēlamo mācību procesu, nav viens un tas pats. Astoņi dalībnieki pauž cerību, ka nākotnē viņi varēs sekmēt studentu vēlmi mācīties patstāvīgi. Pasniedzēji, kuri strādā mazāk izplatīto Eiropas valodu programmās, ir salīdzinoši jauni. Nelielā vecuma starpība ļauj pasniedzējiem vieglāk pieņemt jaunās mācīšanas teorijas un mazināt distanci starp pasniedzējiem un studentiem.

Tēma, kura ir bieži minēta pasniedzēju anketās, ir pašizaugsme. Pasniedzējam ir nepārtraukti sevi jāpilnveido, izmantojot metaforu, var teikt, ka ielu apgaismojumam un lukturim jāuzņem vairāk enerģijas, sūklim jāuzsūc tik daudz ūdens, cik vien iespējams, govij jāēd zāle, dārzniekam jāizkopj savas prasmes un Rubika kuba spēlētājam daudz jātrenējas, kokam jāabsorbē zemes un gaisa enerģija. Šie izteikumi parāda, ka pasniedzējiem ir liela vēlme pašizglīties, ir nepieciešams vairāk brīvā laika, lai realizētu savas ieceres (šī pētījuma ietvaros netika noskaidrots, ko tieši vēlētos apgūt, kā vēlētos sevi pilnveidot pasniedzēji). Gados jaunažiem pasniedzējiem šīs mazās programmas ir liels izaicinājums, tāpēc mācības viņiem ir ļoti vajadzīgas.

Programmu vadītājiem jāpievērš īpaša uzmanība tam, ka, izvēloties un veidojot metaforas, parādās tēli, kas, ņemot vērā Ķīnas kultūrā pieņemto metaforu interpretāciju, liek domāt par izdegšanu. Tas parāda, ka atsevišķi pasniedzēji ir pārguruši, veicot daudzus uzdevumus, viņiem ir zudusi interese par darbu, mazinājusies darba deģme un pamazām izdegšanas dēļ zūd mērķis. Šī situācija negatīvi ietekmē gan programmas ilgtermiņa attīstību, gan pasniedzēju profesionālo pašrealizāciju.

Pētījuma laikā tika izdarīts vēl viens interesants atklājums: metaforu analīzē vienam un tam pašam tēlam var būt dažādas interpretācijas, metaforu var aplūkot no atšķirīgiem skatupunktiem – to nosaka pasniedzēja kultūras pieredze. Piemēram, metaforām “ielu apgaismojums” un “bite” šajā pētījumā tika mainīta to sākotnējā kultūrā sakņotā nozīme. Tātad metaforu analīzē ir svarīgs gan konteksts, gan konkrētā interpretācija.

Secinājumi **Conclusions**

Šajā pētījumā, izmantojot metaforu analīzi, tika sistematizēti dati, kas raksturo pasniedzēju lomu mazāk izplatīto Eiropas valodu programmās Ķīnā. Kā liecina pētījuma laikā iegūtie rezultāti, valodu pasniedzēji gan pieņem

tradicionālās lomas, par ko liecina arī iepriekšējie pētījumi, gan maina savu reprezentācijas stilu un izvēlas jaunas metaforas, par kurām varētu teikt, ka tās sakņojas mazāk izplatīto Eiropas valodu mācīšanas programmu pasniedzēju unikālajā pieredzē.

Pētījumā ir vērojama būtiska tendence: mazinās distance starp studentiem un pasniedzējiem. Dalībnieki pauž vēlmi veicināt studentu patstāvīgu mācīšanos. Tiek pausts viedoklis par to, ka programmu vadītājiem jāpiedāvā pasniedzējiem lielāks atbalsts (gan teorētiskos pētījumos, gan mācīšanas procesā).

Īpašu uzmanību pasniedzēji pievērš tam, ka pašizaugsme ir obligāts viņu dzīves komponents. Lai nodrošinātu pasniedzējiem iespēju pilnveidoties, programmu vadītājiem jāplāno efektīvas mācību programmas. Pasniedzējiem jādod iespēja paaugstināt savu profesionālo meistarību gan mācīšanā, gan programmu vadībā.

Turklāt, lai pretotos negatīvai ietekmei, ko rada smagā darba slodze, un uzturētu pasniedzēju darba degsmi, programmu vadītājiem jāpārdomā tas, kā sniegt pasniedzējiem atbalstu – tie varētu būt cieņas apliecinājumi, darba optimizēšana vai citas iespējas, kas dažādotu pasniedzēju ikdienas dzīvi, padarītu darbu interesantāku.

Pateicības *Acknowledgements*

Paldies Ingai Sokolovai par atbalstu.

Summary

Teachers' individual understanding of the roles in their own profession influences a lot in carrying out teaching practice and dealing with all the relationships in their work. For program managers, to perceive teachers' conceptualization of professional roles is the precondition to understand them in the teaching practice and to implement more efficient management based on understanding.

Metaphor is an effective method to conceptualize teachers' professional roles. It is a way of thinking and functions as a powerful cognitive tool, which encourages reflection, reveals consciousness and gains insight of teachers' inward experience, and then perceives their identity. This study employs metaphor analysis to elicit and analyse teachers' roles in the management and teaching practice of the Less Commonly Taught European Languages (LCTELs) programs, which form a unique group in the management of language teaching in China.

The main instrument for data collecting was questionnaire with a set of open-ended questions, which was adopted and adapted according to the research framework of Maria C. M. De Guerrero and Olga S. Villamil (De Guerrero & Villamil, 2000). In March, 2019, the final questionnaire was distributed to 52 teachers in 24 LCTELs programs at Beijing Foreign Studies University, which is the main university offering all the LCTELs teaching in China. 41 responses were received, among which were 38 effective metaphors. The metaphors were clarified, categorized and analyzed, to answer the three research questions: (1) How do the participants metaphorically conceptualize themselves as a LCTELs teacher? (2) Is their

perception of roles consistent with the results generated in the previous researches about EFL/ESL practice? (3) Are teachers' actual and expected professional roles identical?

The 38 metaphors were classified into nine categories. The results either proved the metaphors of some traditional teaching roles in previous researches, or presented the new ones which rooted in the unique practice of the LCTELs programs. Promoting student's autonomy and constant self-development are the main concerns of the teachers, which also greatly influenced the consistency of the actual and expected professional roles. Negative images and pessimism also were observed in this study, which showed teacher's burn-out by multitask and heavy workload.

It is suggested for the LCTELs programs managers to offer more support to teachers on promoting student's autonomy, to design effective teacher's training programmes to increase their specialization, as well as to consider about incentive measures to reduce the negative influence brought by heavy workload, and to arouse teachers' enthusiasm for their work.

Literatūra References

- Asmali, M., & Celik, H. (2017). EFL teachers' conceptualization of their roles through metaphor analysis. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 13(2), 1-13.
- Cameron, L. (1999). Operationalising "metaphor" for applied linguistic research. In Cameron, L., & Low, G. (Ed.), *Researching and applying metaphor* (pp. 3-28). Cambridge: Cambridge University Press.
- Dong, X. (2016). The problems of Lesser-Used European Languages Education in China and some relevant advice. *Journal of Language Planning*, 2, 68-75.
- Fabian, G. (2013). The application of improved metaphor analysis in education research. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 93(2013), 1025-1029.
- Guerrero, M.C.M. de., & Villamil, O.S. (2000). Exploring ESL Teachers' Roles through Metaphor Analysis. *TESOL Quarterly*, 34(2), 341-351.
- Guerrero, M.C.M. de., & Villamil, O.S. (2002). Metaphorical conceptualizations of ESL teaching and learning. *Language Teaching Research*, 6(2), 95-120.
- Herron, C. (1982). Foreign-Language Learning Approaches as Metaphor. *The Modern Language Journal*, 66(3), 235-242.
- Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In A. Ortony (Ed.), *Metaphor and thought* (pp. 4-50). Cambridge: Cambridge University Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). Conceptual Metaphor in Everyday Language. *The Journal of Philosophy*, 77(8), 453-487.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). The Metaphorical Structure of the Human Conceptual System. *Cognitive Science*, 4(2), 195-208.
- Lin, W., Shein, P., & Yang, Shu. (2012). Exploring personal EFL teaching metaphors in pre-service teacher education. *English Teaching: Practice and Critique*, 11(1), 183-199.
- Liu, Y. (2010). Professional identities of college English teachers through metaphor analysis. *Foreign Languages and Their Teaching*, 3(252), 35-39.
- Munby, H. (1986). Metaphor in the thinking of teachers: an exploratory study. *Journal of Curriculum Studies*, 18(2), 197-209.
- Wan, W., Low, G.D., & Li, M. (2011). From students' and teachers' perspectives: Metaphor analysis of beliefs about EFL teachers' roles. *System*, 39(2011), 403-415.
- Zhang, X. (2016). Examining English Language Teachers through Metaphorical Analysis. *Theory and Practice in Language Studies*, 6(8), 1659-1664.